

فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار
سال هفدهم، شماره 2، تابستان 1402
صص 240-266

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش سید علی سعادت¹، محبوبه سلیمان پور عمران²، رؤیا افراسیابی³

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش، طراحی مدل برنامه درسی سبب مبتنی بر ساحت‌های تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش بود.

روش: این پژوهش با هدف طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش انجام شد.
روش: این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش تحقیق، به صورت آمیخته است. در مرحله کیفی با مطالعه عمیق منابع (شامل کتب علمی و مقالات مرتبط) و مصاحبه با صاحب نظران، ابعاد و مولفه های سواد شهروندی گردآوری شد. نمونه آماری در بخش کیفی با در نظر گرفتن قانون اشباع تعداد 30 نفر از صاحب نظران تعلیم و تربیت در استان خراسان شمالی به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در بخش کمی روش نمونه گیری، تصادفی طبقه ای بود که از گروه های مختلف تعلیم و تربیت، مدیران، دبیران آموزش و پرورش و اعضای هیات علمی در استان خراسان شمالی مورد انتخاب قرار گرفت که تعداد آنها 12652 نفر بودند. حجم نمونه با فرمول کوکران 375 نفر محاسبه شد. در تجزیه و تحلیل داده ها از روش مدل پایی معادلات ساختاری توسط نرم افزار لیزرل و همزمان از تحلیل رگرسیون چند گانه و ضریب همبستگی و تحلیل عاملی استفاده شد. برای انجام این کار از دو نرم افزار SPSS24 و AMOS16 استفاده گردید.

یافته ها: نتایج نشان داد الزامات شهروندی، آگاهی، تعلق و مشارکت مؤلفه های سواد شهروندی هستند و مدل مورد بررسی از برازش مناسبی برخوردار است.

نتیجه گیری: نتایج نشان داد مؤلفه های سواد شهروندی می تواند در بهبود وضعیت آموزش و پرورش مفید باشد.

کلید واژه ها: سواد شهروندی، الزامات شهروندی، آگاهی، تعلق، مشارکت.

پذیرش مقاله: 1402/6/28

دریافت مقاله: 1402/4/8

¹ - دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.

saadatisyedali@gmail.com

² - استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران (نویسنده مسئول).

m.pouomran@gmail.com

³ - استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.

Royaafraziabi1398@gmail.com

مقدمه

سواد شهروندی قابلیت و آگاهی فردی در مورد حق و تصمیم نسبت به مدیریت کشور همراه با اقدامات و رفتار برای آن در زندگی اجتماعی و دولتی است در اصل، سواد شهروندی شدیداً به آموزش شهروندی مرتبط است. با این حال، آموزش شهروندی اغلب از طریق قلمرو رسمی در مدارس و کالج ها برگزار می شود. سواد شهروندی دارای هدفی مناسب و موازی با آموزش شهروندی است. این دو موضوع را نمی توان از هم جدا کرد از آنجایی که آنها به همان هدف است که برای شکل دادن به شهروندی خوب است. سواد شهروندی لازم است تا در جامعه، کودکان، جوانان تشویق شود. سواد شهروندی تلاشی است برای غلبه بر مشکلاتی که به طور مداوم در زندگی به عنوان جامعه، ملت یا کشور پدیدار می شود (کمندیک بود¹، 2016).

سواد شهروندی یک چیز محوری است که جامعه را تشویق می کند تا پیش از دوران دیجیتال امروز صورت گیرد. این برای بهینه سازی اثر مثبت از رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات، در درجه اول به مانع اثر منفی از رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان شایع از جعل است که مشکل، استفاده از رسانه های اجتماعی برای تحریک (تفرقه) در میان دیگران، حتی اقدام جعلی با استفاده از دستگاه های فن آوری است. سواد شهروندی یکی از کارهای بنی است که می توان آن را در عصر دیجیتال تهیه کرد تا مانع از نسل هزاره ای از اثر منفی شود (راهرجو²، 2018).

تقویت تلاش های سواد شهروندی اساساً در قلمرو رسمی از طریق سواد شهروندی در مدرسه و کالج ها اجرا می شود، اما در قلمرو غیر رسمی بسیار نادر است. الزاماً، سواد شهروندی را می توان از طریق رسانه ها، یا رسمی یا غیررسمی، مطلع یا منتشر کرد. با سواد شهروندی بالا، شهروند نمی توان به راحتی با مسائل نامشخص به این ترتیب آنها می توانند بحرانی هنوز در پاسخ به یک پدیده یا مشکل است. بنابراین واکنش به نگرانی از جدایی، جنگ داخلی و دیگران به عنوان اثر رشد فن آوری را می توان با افزایش سواد شهروندی برای هر شهروند برخورد (راهرجو³، 2018).

---

¹ - Kemendikbud

² - Raharjo

³ - Raharjo

سواد شهروندی نقش مهمی در تلاش برای ایجاد جوان شایسته و شهروندان هوشمند (شهروندی هوشمند و خوب) دارد به عنوان یکی از مهم‌ترین موارد در حال توسعه تمدن در اندونزی، آموزش چگونگی آموزش سواد شهروندی به آموزگاران است که به پرورش اخلاقی نسل جوان کمک می‌کند سواد شهروندی به آموزش نوآوری و توسعه نیاز دارد هر توسعه یادگیری و نوآوری باید به تنظیم مهارت‌های دیجیتال سواد انسانی، که باید به ارزش‌های شخصیت‌های ملی برای افراد محسوب شود. مفهوم سواد انسانی می‌تواند یکی از راهبردهای جایگزین در آموزش سواد شهروندی برای تقویت دانش آموزان باشد. شخصیت اخلاقی، ارزش شخصیت کشور حداقل باید به دانش آموزان یکپارچه فعالیت‌های یادگیری برای ایجاد شهروندان عالی آموزش داده شود. ادغام ارزش‌های شخصیت ملی به فعالیت‌های یادگیری به معنای یکپارچه‌سازی، ترکیب و استفاده از ارزش‌های خوب و حقیقت برای ایجاد، توسعه و پرورش شخصیت یا شخصیت دانش آموزان با توجه به هویت ملی و استراتژی را می‌توان با اجرای روش شفاف‌سازی ارزش اجرا کرد (لوی¹، 2013).

نگرانی کمک به دانش آموزان برای ارزیابی احساسات و اقدامات خود، علاوه بر افزایش آگاهی ارزش‌های خود برای معلمان باید بدانند که روش سنتی آموزش اخلاقی در حال حاضر عملکرد نیست. مطالعه موردی در رومانی دریافتند که معلمان قادر به استاد تکنیک روشن شدن ارزش و با موفقیت آن را در کلاس درس خود را اعمال می‌شود. آنها ارزش برنامه‌های آموزشی آنها و مایل به کسب اطلاعات جدید و مهارت در مورد آموزش و پرورش اخلاقی است. آنها یک منبع واقعی از اجرای برنامه‌ها به اخلاقی آموزش و پرورش به طور موثرتری مشاهده می‌شود. هر دو معلم و دانش آموزان در توافق بودند که کمک به ایجاد محیط یادگیری و انگیزه بیشتر در آنها است. بیشتر شهروندان با سواد بیشتر به احتمال زیاد: قادر به شناسایی مسائل سیاسی که مهم‌ترین آنها از چگونگی برقراری سیاسی مثبت آگاه باشند تغییر اتفاق می‌افتد. بیشتر شهروندان با سواد بیشتر یا کمتر احتمال دارد که تحت تاثیر مبارزات منفی و تفرقه قرار گیرند. بیشتر شهروندان با سواد بیشتر و

---

¹ - Lowy

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش 243

تحمل دیگران و دیدگاه های سیاسی آنها قرار می گیرد بیشتر باز بودن و پذیرش سیاسی مختلف و نمایش ها می تواند منجر به سیاست و نظرات شنیده می شود (آدیمی¹، 2018).

از دیدگاه شورای آمریکایی در آموزش و پرورش دانش آموزان سواد شهروندی را توسعه، مهارت و از طریق آموزش و تمرین معرفی کرده اند پرسش از هویت مدنی و اقدام مدنی را احاطه کرده برخی از چالش برانگیزترین مشکلات دانش آموزان ما روبرو هستند. سواد شهروندی که می تواند آموزش عالی عمومی مشخص برای بالا بردن فرهنگ گسترده پردیس و زکاوت دانش آموزان ما با تجربه آموزش عالی جامع است. (شورای آمریکایی در آموزش و پرورش، 2000).

سواد شهروندی را به عنوان ترکیبی از دانش، مهارت، ارزش ها و انگیزه برای شرکت در زندگی شهروندی جوامع ما تعریف می کنند به منظور توسعه سواد شهروندی، یادگیرندگان باید هویت مدنی فردی خود را پرورش دهند. در زمینه آموزش عالی این کشت می گیرد هر دو در درون برنامه درسی رسمی و بدون، در طیف گسترده ای از تجربه های شرکت و برنامه های دیگر قرار دارد. این سند بر این نکته تاکید دارد که تفکر انتقادی می تواند در روند توسعه سواد شهروندی مؤثر باشد که یک عادت مهم و حل مسئله ذهن در نتایج یادگیری دانش آموز است. بیشتر تاکید می کند که به منظور به طور موثر عمل می کنند، دانش آموزان باید نه تنها در مورد زندگی مدنی یاد بگیرند، همینطور چگونه به توسعه قرار برسد و آن نیات به عمل، صرف نظر از زمینه تحقیق و یا عمل باشد. با این هدف آموزش عمومی، مسئولیت های خود را به عنوان مربیان کالج برای کمک به دانش آموزان برای یادگیری به ادغام دانش و مهارت خود را با درگیر شدن با و پاسخ به چالش های مدنی، اجتماعی، زیست محیطی و اقتصادی در سطح محلی، ملی و جهانی به رسمیت می شناسد (پرتغال²، 2014).

مطالعه سواد شهروندی در کانادا در بر داشت که در 2015، فقط 60 درصد از کانادایی ها در مسائل شهروندی حضور فعال داشته اند در مقایسه با 90٪ در 1984 (سرمایه گذاری در کانادایی مناسب نبود است). مردان به احتمال زیاد دارای توانایی بیشتری در دانش سیاسی هستند مثل اینکه

---

¹ - Adeyemi

² - Porteghal.

قادر به شناسایی سیاستمداران فعلی زنان به احتمال زیاد برای برگزاری عملی دانش توانمند تر هستند (گیدنگیل و استون¹، 2010).

بالاترین میزان آگاهی از سواد شهروندی در بلاروس با 88% صحیح می باشد. اوکراین به شرح زیر با 83٪، در حالی که در مولدووا فقط 65٪ از پاسخ دهندگان این را می دانستند. در هنگام انتخاب پاسخ اشتباه، پاسخ دهندگان معمولاً برداشت از سواد شهروندی (7٪ در اوکراین، 12٪ در مولدووا و 9٪ در بلاروس)، در حالی که قانون کیفری توسط چند مورد برداشت شد پاسخ دهندگان (1٪ در اوکراین، 5٪ در مولدووا). برخی از افراد بر این باورند که هیچ سندی برای ایجاد شهروندان خود وجود ندارد حقوق (3٪ در اوکراین، 8٪ در مولدووا) (پوتنام²، 2016). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش با هدف تحول زیر بنایی در آموزش و پرورش دلیل عدم ابتناء سیستم آموزش و پرورش بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، برای نیل به اهدافی از جمله تربیت شهروندانی بر اساس نظام معیار اسلامی - ایرانی در سال 1390 توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی تدوین و جهت اجرا به آموزش و پرورش ابلاغ شد. اسناد تحولی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران که بر نظام معیار اسلامی - ایرانی تدوین شده کوشش شده تا با الهام گیری از اسناد بالادستی و بهره گیری از ارزش های بنیادین آن ها و توجه به اهداف و راهبردهای نظام جمهوری اسلامی ایران، سند چشم انداز و اهداف تعلیم و تربیت در افق 1404 هجری شمسی ضمن پایبندی به دیدگاه های امام خمینی (ره) و نظرات مقام معظم رهبری تبیین شود (سند تحول بنیادین، 1390: 5). پرورش شهروندانی که با درک مفاهیم اجتماعی و سیاسی و احترام به قانون و اندیشه ورزی در آن ها، شایستگی رویارویی مسئولانه و خردمندانه با تحولات اجتماعی و سیاسی را کسب کند و با رعایت وحدت و تفاهم ملی، در دفاع از عزت و اقتدار ملی می کوشند و با روحیه مسئولیت پذیری و تعالی خواهی برخوردار از مهارت های ارتباطی، در حیات خانوادگی و اجتماعی در سطوح محلی و جهانی با رعایت اصول برگرفته از نظام معیار اسلامی، مشارکت مؤثر داشته باشند (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران، 1390: 18). موضوع سواد شهروندی در پژوهش حاضر

¹ - Stolle &Gidengil

² - Putnam

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش 245

مورد توجه قرار گرفته و مهم تلقی شده است. به دلیل این که متریان در قالب تربیت رسمی و غیر رسمی برای ورود به زندگی اجتماعی، اقتصادی سیاسی و فرهنگی در قالب سواد شهروندی آماده می شوند. دانش آموزان در فرآیند شهروندی دموکراتیک آگاهی و درک بیشتر سیاست و اعتماد به مؤسسات و نظم سیاسی حاکم بر جامعه آشنا شوند. برقراری مردم سالاری دینی در جمهوری اسلامی ایران اقتضا می کند برنامه های روشنی برای شهروند دموکراتیک در نظر گرفته شود. از این رو ساخت شهروند دموکراتیک پرداخته شود و متریان با تمام دانش ها و اطلاعات روبرو شوند (شیخ زاده و همکاران، 1394). در جامعه ی ایران که از اقوام مختلف و اقلیت های مذهبی و قومی تشکیل شده است، تحقیق درباره ی ایده ی شهروندی و آموزش آنها از ضرورت و اهمیت علمی، اجتماعی و سیاسی خاصی برخوردار است. تربیت شهروندانی که حقوق مساوی و برابر تمامی هموطنان خود را به رسمیت شناخته و احترام می گذارند، ضرورت حیاتی دارد. همچنین آشناسازی نسل جدید با سواد شهروندی، زمینه و بستر مناسب را برای تربیت "شهروند خوب"، برقراری نظم و امنیت در جامعه، افزایش مشارکت مدنی افراد، احترام و رعایت حقوق سایر شهروندان کشور فراهم می کند.

باباخانی (1401) در بررسی رویکردها و اهداف تربیت شهروندی در نظام آموزش و پرورش ایران نشان داد در محتوای کتب درسی به مولفه های تربیت شهروندی به طور یکسان توجه نشده است. و نظام آموزش و پرورش در تلاش است در قالب آموزش مستقیم و غیر مستقیم دانش آموزان را برای ورود به زندگی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، حقوقی و فرهنگی آماده نماید. هدف اصلی تربیت شهروندی در نظام آموزش و پرورش افزایش دانش و آگاهی دانش آموزان نسبت به حقوق شهروندی خود و دیگران، ایجاد علاقه نسبت به مشارکت سیاسی - اجتماعی، تقویت روحیه تعاون، افزایش حس مسئولیت پذیری، پذیرش تفاوت های فرهنگی، داشتن روحیه ی تساهل و تسامح، توانایی برقراری ارتباط سازنده و موثر با دیگران، توانایی تحلیل منطقی و تفکر انتقادی، رعایت و احترام به قانون و.... است. کریمی و رحمتی (1401) در فراتحلیل مطالعات تربیت شهروندی در آموزش و پرورش ایران نشان دادند وظایف و اهداف نظام آموزشی در آموزش شهروندی نیاز به بازاندیشی و تأملی مجدد دارد. توازنی بین محتوای اختصاص داده شده به موضوع شهروندی و سایر مطالب در کتاب های درسی وجود ندارد و محتوای موجود فاقد مطلوبیت کافی

بوده و از نظر مخاطب جذاب نیست. برخی از ابعاد آموزش شهروندی مغفول مانده و با توجه به شرایط کنونی هماهنگی بین محتوا و نیازهای امروز مخاطب لازم است تا مورد توجه قرار گیرد. گرمابی مظاهری (1401) در ارزیابی سطح تربیت شهروندی دانش‌آموختگان دانشگاه فرهنگیان نشان داد که میزان برخورداری دانش‌آموختگان مورد مطالعه از دانش شهروندی در حد متوسط و در بخش‌های نگرش و مهارت در حد بالاتر از متوسط و زیاد است. همچنین میزان برخورداری دانش‌آموختگان از تربیت شهروندان در دیدگاه هم‌تایان و کارکنان متوسط و از منظر خود دانش‌آموختگان بالاتر از متوسط می‌باشد. از سوی دیگر یافته‌ها نشان داد به صورت کلی بین میانگین خودارزیابی با ارزیابی دانش‌آموختگان از هم‌تایان و ارزیابی کارکنان تفاوت معنادار وجود دارد اما بین ارزیابی کارکنان با ارزیابی دانش‌آموختگان از هم‌تایان خود به صورت کلی و به تفکیک مؤلفه‌ها تفاوت معنادار وجود ندارد. موسوی و همکاران (1401) در شناسایی مؤلفه‌های آموزش حقوق شهروندی در دوره ابتدایی بر اساس اسناد بالادستی ایران و مطالعات بین‌الملل دریافتند مؤلفه‌های شناسایی شده از اسناد بالادستی ایران و مطالعات بین‌الملل شامل هشت طبقه اصلی مذهبی، مدنی، سیاسی، فرهنگی، آموزشی، اقتصادی، قضایی و بهداشتی و زیست‌محیطی و 59 مؤلفه جزئی شدند. جمال‌الدین و همکاران (1401) در پژوهشی با هدف تدوین الگویی برای تربیت شهروند اسلامی نشان دادند که تربیت شهروند اسلامی از اصول 7گانه شامل: آزادی، عدالت، حفظ کرامت انسانی، اعتدال در رفتار، توحید، بهداشت و عقلانیت پیروی می‌کند که با استفاده از شاخص کاپا با مقدار 0/87 مورد تأیید و اعتبارسنجی متخصصان قرار گرفته، پیشنهادات ذیل ارائه گردید.

کمالپور خوب و همکاران (2021) گزارش کردند که تربیت شهروندی دانش‌آموزان متوسطه شامل شش عامل اعتماد و مسئولیت‌پذیری با مولفه‌های محیط شاداب مدرسه، محیط خلاق مدرسه، شیوه تربیتی مفید مدرسه، احساس وظیفه در مدرسه، حفظ اموال عمومی، حفظ محیط زیست و تمایل به کار گروهی، تعهد دینی و سازمانی با مولفه‌های خواندن نماز، احترام به شعائر دینی، شرکت در مناسبت‌های اجتماعی، مشارکت در تشکل‌های مدرسه و عضویت در بسیج، هنجارپذیری اجتماعی با مولفه‌های رعایت قوانین مدرسه، رعایت هنجارهای کلاسی، تقید به سنت‌های اجتماعی و مخالف تفکیک جنسیتی مشاغل، نقش آفرینی فعالانه با مولفه‌های فعالیت

غیردرسی فعالیت، کمک فعالانه به عوامل مدرسه و دفاع. فعالانه از حقوق خود. با مولفه های نقد معلم، نقد سیستم آموزشی متمرکز و الگوپذیری از فضای مجازی و آگاهی تربیتی راهبردی با مولفه های آگاهی معلمان از سند تحول، پیروی آگاهانه دانش آموزان از الگوهای تربیتی رسمی و کمک به عوامل آموزشی و ارایه راهکار بودند. لاوریکا¹ و همکاران (2020) پژوهشی با عنوان آموزش سواد شهروندی دیجیتال به دانش آموزان نشان داد با توجه به اهمیت آموزش های دیجیتال برای دانش آموزان می توان از طریق آموزش های دیجیتال سواد شهروندی را به دانش آموزان آموزش داد. هیلتون² و همکاران (2019) پژوهشی با عنوان نقش سواد شهروندی و همدلی اجتماعی بر نرخ مشارکت مدنی در دانشجویان انجام دادند یافته ها نشان داد که افزایش سواد شهروندی و همدلی اجتماعی نسبت به سطوح بالاتر مدنی تعامل بین دانشجویان دانشگاه رابطه مثبت و معناداری دارد. داهلن و ساپریا³ و همکاران (2019) پژوهشی با عنوان ادراک جوانان از آموزش مبتنی بر سواد شهروندی در دوره هزاره جدید انجام دادند یافته ها نشان داد برای نسل جوان به عنوان جانشین ملت دارای دانش پایه ای در مورد سواد شهروندی به عنوان یک راهنمایی اساسی برای جلوگیری از تأثیرات منفی از فن آوری اطلاعات و ارتباطات در این دوره هزاره جدید است.

سوال تحقیق

- 1) مولفه های سواد شهروندی در دانش آموزان مقطع متوسطه چگونه است؟
- 2) الگوی مناسب سواد شهروندی مطلوب در دانش آموزان مقطع متوسطه کدام است؟
- 3) آیا الگوی مناسب سواد شهروندی مطلوب در دانش آموزان مقطع متوسطه از اعتبار لازم برخوردار است؟

---

¹ - Lauricella

² - Hylton

³ - Dahlan & Sapriya

روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ نوع هدف کاربردی است به این دلیل که در راستای عمل و نیازهای جامعه به انجام می رسد. از نظر زمان، پژوهش حاضر از نوع مقطعی می باشد و با توجه به ماهیت، اهداف و سوالات مورد مطالعه در این رساله، روش تحقیق، توصیفی از نوع زمینه یابی (پیمایشی) است که به صورت ترکیبی یا آمیخته (کیفی و کمی) که در سه مرحله به صورت زیر انجام گرفت:

مرحله اول: مرحله کیفی است، با مطالعه عمیق منابع (شامل کتب علمی و مقالات مرتبط) و مصاحبه با صاحب نظران، ابعاد و مولفه های سواد شهروندی گردآوری شد. مرحله دوم: ابعاد و مولفه های اساسی و شاخص های لازم که در مرحله کیفی به دست آمدند، در معرض قضاوت جامعه آماری قرار داده شد و اهمیت آنها از طریق بار عاملی به صورت کمی مشخص و در این مرحله پژوهشگر از پرسشنامه محقق ساخته استفاده کرد. به این ترتیب در مرحله دوم از روش تحقیق توصیفی - پیمایشی استفاده شد. مرحله سوم: با استفاده از اطلاعات به دست آمده به طراحی الگوی مناسب جهت ارائه چارچوب مفهومی پرداخت. در این پژوهش در مرحله کیفی با استفاده از روش هدفمند و با در نظر گرفتن قانون اشباع تعداد 30 نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. در مرحله کمی ابتدا با استفاده از نمونه گیری تصادفی طبقه ای گروه های مختلف تعلیم و تربیت، مدیران، دبیران آموزش و پرورش و اعضای هیات علمی در استان خراسان شمالی مورد انتخاب قرار گرفت که تعداد آنها 12652 نفر هستند حجم نمونه با فرمول کوکران 375 نفر محاسبه شد. ابزار پژوهش در مرحله کیفی با مطالعه مبانی نظری و مصاحبه با اساتید و خبرگان دانشگاه و نظر نهایی اساتید راهنما و مشاور ابعاد و مؤلفه های آن شناسایی و تدوین گردید، پس از شناسایی ابعاد، مؤلفه ها و شاخص ها، پرسشنامه تدریس و منتج از نظرات خبرگان تهیه شد. از طریق این پرسشنامه ها مؤلفه ها و شاخص ها مورد بررسی، اصلاح و مورد تایید نهایی قرار گرفتند و به عنوان ابزار گردآوری داده ها در بخش کمی پژوهش، مورد استفاده قرار گرفتند. روایی صوری ابزار با تأیید اساتید راهنما، مشاور و چند تن از صاحب نظران و خبرگان امر، صورت پذیرفت. روایی سازه نیز با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و یا آزمون t صورت گرفت.

یافته ها

سؤال اول: مولفه های سواد شهروندی در دانش آموزان مقطع متوسطه چگونه است؟

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش 249

جهت تلخیص داده ها، مضامین مشابه و تکراری مستخرج از متن مصاحبه ها و مؤلفه های سواد شهروندی مرتبط با موضوع پژوهش با یکدیگر تلفیق و فراوانی آن ها به دست آمده و با استفاده از روش استقرایی اکتشافی مضامین اصلی مشخص گردید. این مرحله در جدول 1 قابل ملاحظه است

جدول 1. توصیف مضامین سازمان دهنده مؤلفه های سواد شهروندی

شاخص				مضامین پایه	سازمان دهنده
کشیدگی	کجی	انحراف معیار	میانگین		
0/188	-0/511	0/24	3/52	تحمل فضای جامعه	الزامات شهروندی
-0/366	-0/385	0/46	3/42	حس مسئولیت شهروندی	
-0/660	-0/493	0/23	3/35	تفکر انتقادی در جامعه	
-0/744	-0/060	0/27	3/64	فعالیت های انتخاباتی	
-0/672	-0/148	0/19	3/41	تساوی و برابری	
-0/468	0/308	0/27	3/10	اطاعت از قانون و هنجارهای اجتماعی	
1/499	-0/770	0/33	3/12	هویت اجتماعی	
0/827	-0/547	0/43	3/26	ارزش های دموکراتیک	
0/188	-0/511	0/40	3/38	آگاهی شهروندی	
-0/672	-0/148	0/38	3/19	آگاهی جهانی	
-0/366	-0/385	0/45	3/48	خودارزیابی	
-0/660	-0/493	0/26	3/94	سواد بر اساس فن آوری های نوین	
-0/744	-0/060	0/37	3/44	سواد چند فرهنگی	
-0/672	-0/148	0/26	3/26	افزایش دانش	
-0/468	0/308	0/40	3/37	حس تعلق به جامعه	تعلق
1/499	-0/770	0/29	3/33	علاقه به رشد و پرورش خود	
0/827	-0/547	0/33	3/46	ارتقای حس ناسیونالیسم	

0/188	-0/511	0/51	3/22	جامعه دوستی	مشارکت
-0/366	-0/385	0/32	3/38	وفاداری به جامعه	
-0/660	-0/493	0/29	3/09	مشارکت سیاسی	
-0/744	-0/060	0/33	3/47	مشکلات حقوق بشر	
-0/672	-0/148	0/27	3/50	همکاری اجتماعی	
0/827	-0/547	0/21	3/18	همکاری بر اساس دانش محوری	

مقادیر جدول بالا نشان می دهد میانگین همه مضامین پایه، مفهوم مؤلفه های سواد شهروندی بالاتر از حد متوسط 3 بوده است همینطور مقدار شاخص انحراف معیار مربوط به هر یک از این مضامین بیانگر پراکندگی حداقلی داده های مربوط به این مضامین از شاخص میانگین است همچنین مقدار منفی شاخص کجی این مضامین بیانگر تمایل نمره های مربوط به این مضامین به سمت مقدار بالاتر از میانگین و مقدار ثابت شاخص کشیدگی نشان دهنده توزیع برآمده داده های مربوط به این مضامین در نمونه آماری پژوهش است.

جدول 2. توصیف مضامین سازمان دهنده مؤلفه های سواد شهروندی

شاخص				مضامین پایه	سازمان دهنده
کشیدگی	کجی	انحراف معیار	میانگین		
0/188	-0/511	0/24	3/52	الزامات شهروندی	مؤلفه های سواد شهروندی
-0/366	-0/385	0/46	3/42	آگاهی	
-0/660	-0/493	0/23	3/35	تعلق	
-0/744	-0/060	0/27	3/64	مشارکت	

مقادیر جدول بالا نشان می دهد میانگین همه مضامین سازمان دهنده، مفهوم مؤلفه های سواد شهروندی بالاتر از حد متوسط 3 بوده است به عبارت دیگر میزان هر کدام یک از مضامین سازمان دهنده در نمونه آماری پژوهش بالاتر از حد متوسط برآورد می شود. مقدار شاخص انحراف معیار مربوط به هر یک از این مضامین بیانگر پراکندگی حداقلی داده های مربوط به این مضامین از شاخص میانگین است همچنین مقدار منفی شاخص کجی این مضامین بیانگر تمایل نمره های

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش 251

مربوط به این مضامین به سمت مقدار بالاتر از میانگین و مقدار ثابت شاخص کشیدگی نشان دهنده توزیع برآمده داده های مربوط به این مضامین در نمونه آماری پژوهش است.

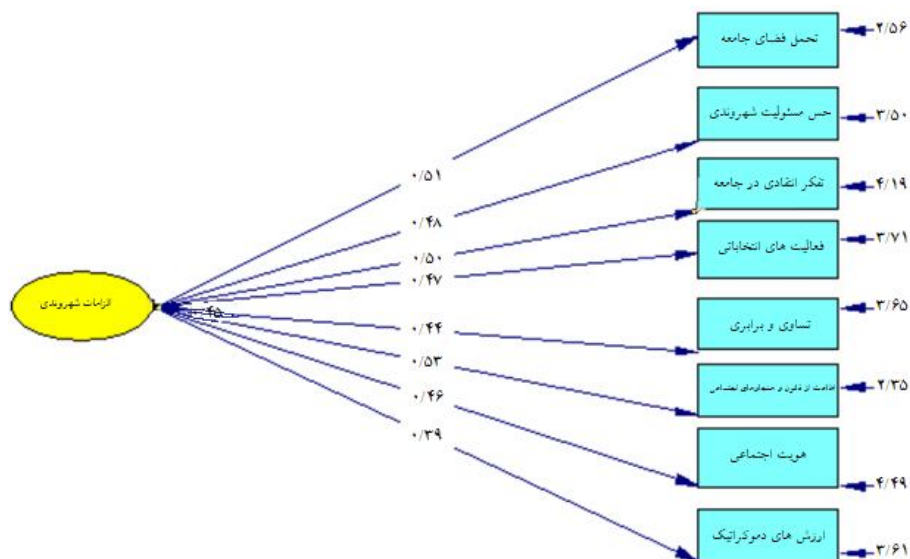
مضمون سازمان دهنده الزامات شهروندی از طریق مضامین معرف های زیر مورد سنجش قرار گرفته است:

جدول 3. معرف های مربوط به سنجش مضمون الزامات شهروندی

معرف	مضمون سازمان دهنده
تحمل فضای جامعه	الزامات شهروندی
حس مسئولیت شهروندی	
تفکر انتقادی در جامعه	
فعالیت های انتخاباتی	
تساوی و برابری	
اطاعت از قانون و هنجارهای اجتماعی	
هویت اجتماعی	
ارزش های دموکراتیک	

سؤال دوم: الگوی مناسب سواد شهروندی مطلوب در دانش آموزان مقطع متوسطه کدام است؟

مدل عاملی مضمون سازمان دهنده الزامات شهروندی به صورت مدل عاملی مرتبه اول تدوین گردید، برآوردهای مربوط به این مدل شامل شاخص های کلی برازش و پارامترهای اصلی (بارهای عاملی معرف ها) در زیر گزارش شده است:

شکل 1. مدل عاملی مرتبه اول مضمون الزامات شهروندی

جدول 4. شاخص های ارزیابی مدل عاملی الزامات شهروندی

شاخص	درجه آزادی	کای اسکوئر نسبی	شاخص برازش تطبیقی	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد	شاخص برازش هنجار شده
مقدار	374	2/49	0/88	0/59	0/08	0/89

شاخص های ارزیابی کلیت مدل عاملی در مجموع بیانگر این است که برازش داده ها به مدل برقرار است، به عبارت دیگر همه شاخص ها در دامنه مطلوب و دلالت بر مطلوبیت مدل عاملی مضمون الزامات شهروندی دارند.

جدول 5. مقادیر بارهای عاملی مضمون الزامات شهروندی

معرف	بارعاملی	مقدار بحرانی	سطح معناداری
تحمل فضای جامعه	2/56	0/51	0/001
حس مسئولیت شهروندی	3/50	0/48	0/001
تفکر انتقادی در جامعه	4/19	0/50	0/001
فعالیت های انتخاباتی	3/71	0/47	0/001
تساوی و برابری	3/65	0/44	0/001
اطاعت از قانون و هنجارهای اجتماعی	2/35	0/53	0/001
هویت اجتماعی	4/49	0/46	0/001
ارزش های دموکراتیک	3/61	0/39	0/001

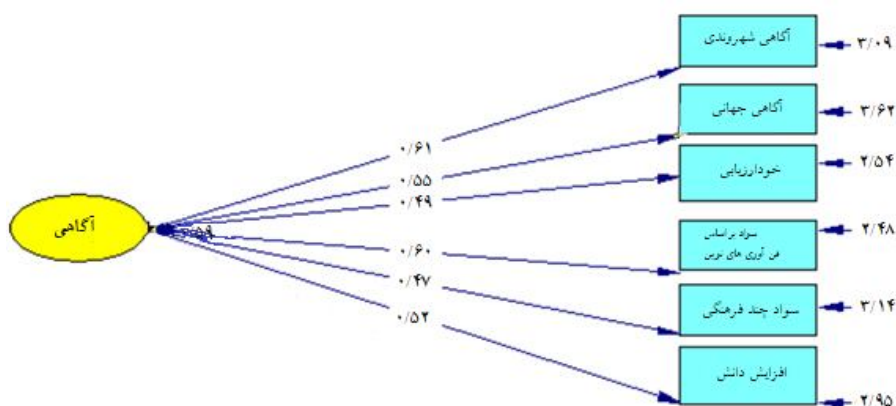
مقادیر برآورد شده در جدول بالا بیانگر این است که بارهای عاملی مربوط به همه معرف های مضمون الزامات شهروندی در وضعیت مطلوبی هستند به عبارت دیگر همبستگی مضمون الزامات شهروندی با معرف های این مضمون در حد متوسط به بالا برآورد می شوند و در نتیجه ابزار سنجش دارای اعتبار عاملی است.

مؤلفه های سواد شهروندی - آگاهی: مضمون سازمان دهنده آگاهی از طریق مضامین معرف های زیر مورد سنجش قرار گرفته است:

جدول 6. معرف های مربوط به سنجش مضمون آگاهی

معرف	مضمون سازمان دهنده
آگاهی شهروندی	آگاهی
آگاهی جهانی	
خودآرزیابی	
سواد بر اساس فن آوری های نوین	
سواد چند فرهنگی	
افزایش دانش	

مدل عاملی مضمون سازمان دهنده آگاهی به صورت مدل عاملی مرتبه اول تدوین گردید، برآوردهای مربوط به این مدل شامل شاخص های کلی برازش و پارامترهای اصلی (بارهای عاملی معرف ها) در زیر گزارش شده است:

شکل 2. مدل عاملی مرتبه اول مضمون آگاهی

جدول 7. شاخص های ارزیابی مدل عاملی آگاهی

شاخص	درجه آزادی	کای اسکوئر نسبی	شاخص برازش تطبیقی	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد	شاخص برازش هنجار شده
مقدار	374	3/16	0/86	0/61	0/07	0/92

شاخص های ارزیابی کلیت مدل عاملی در مجموع بیانگر این است که برازش داده ها به مدل برقرار است، به عبارت دیگر همه شاخص ها در دامنه مطلوب و دلالت بر مطلوبیت مدل عاملی مضمون آگاهی دارند.

جدول 8. مقادیر بارهای عاملی مضمون آگاهی

معرف	بارعاملی	مقدار بحرانی	سطح معناداری
آگاهی شهروندی	3/09	0/61	0/001
آگاهی جهانی	3/62	0/55	0/001
خودآرزیابی	2/54	0/49	0/001
سواد بر اساس فن آوری های نوین	2/48	0/60	0/001
سواد چند فرهنگی	3/14	0/47	0/001
افزایش دانش	2/95	0/52	0/001

مقادیر برآورد شده در جدول بالا بیانگر این است که بارهای عاملی مربوط به همه معرف های مضمون آگاهی در وضعیت مطلوبی هستند به عبارت دیگر همبستگی مضمون آگاهی با معرف های این مضمون در حد متوسط به بالا برآورد می شوند و در نتیجه ابزار سنجش دارای اعتبار عاملی است.

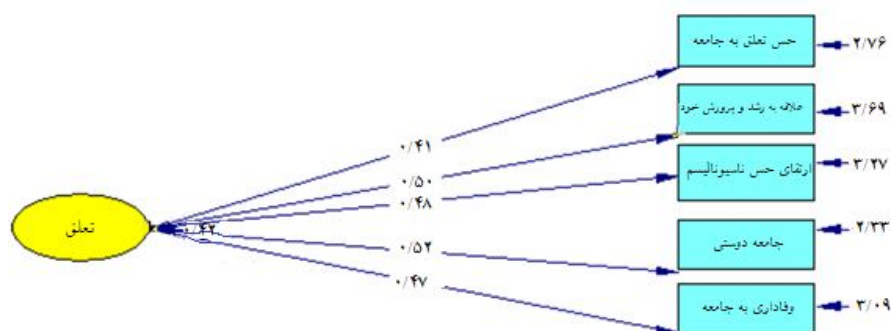
مؤلفه های سواد شهروندی - تعلق: مضمون سازمان دهنده تعلق از طریق مضامین معرف های زیر مورد سنجش قرار گرفته است:

جدول 9. معرف های مربوط به سنجش مضمون تعلق

معرف	مضمون سازمان دهنده
حس تعلق به جامعه	تعلق
علاقه به رشد و پرورش خود	
ارتقای حس ناسیونالیسم	
جامعه دوستی	
وفاداری به جامعه	

مدل عاملی مضمون سازمان دهنده آگاهی به صورت مدل عاملی مرتبه اول تدوین گردید، برآوردهای مربوط به این مدل شامل شاخص های کلی برازش و پارامترهای اصلی (بارهای عاملی معرف ها) در زیر گزارش شده است:

شکل 3. مدل عاملی مرتبه اول مضمون تعلق

جدول 10. شاخص های ارزیابی مدل عاملی تعلق

شاخص	درجه	کای	شاخص	شاخص	ریشه دوم	شاخص
مقدار	374	اسکوئر نسبی	برازش تطبیقی	برازش تطبیقی	میانگین مربعات خطای برآورد	برازش هنجار شده
		3/87	0/77	0/59	0/09	0/83

شاخص های ارزیابی کلیت مدل عاملی در مجموع بیانگر این است که برازش داده ها به مدل برقرار است، به عبارت دیگر همه شاخص ها در دامنه مطلوب و دلالت بر مطلوبیت مدل عاملی مضمون تعلق دارند.

جدول 11. مقادیر بارهای عاملی تعلق

معرف	بارعاملی	مقدار بحرانی	سطح معناداری
حس تعلق به جامعه	2/76	0/41	0/001
علاقه به رشد و پرورش خود	3/69	0/5	0/001
ارتقای حس ناسیونالیسم	3/27	0/48	0/001
جامعه دوستی	2/33	0/52	0/001
وفاداری به جامعه	3/09	0/47	0/001

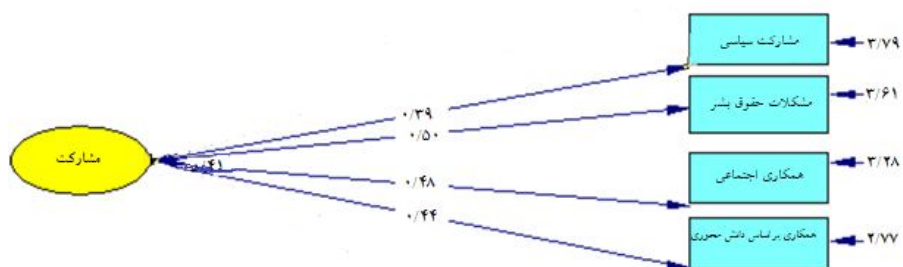
مقادیر برآورد شده در جدول بالا بیانگر این است که بارهای عاملی مربوط به همه معرف های مضمون آگاهی در وضعیت مطلوبی هستند به عبارت دیگر همبستگی مضمون آگاهی با معرف های این مضمون در حد متوسط به بالا برآورد می شوند و در نتیجه ابزار سنجش دارای اعتبار عاملی است.

مؤلفه های سواد شهروندی - مشارکت: مضمون سازمان دهنده مشارکت از طریق مضامین معرف های زیر مورد سنجش قرار گرفته است:

جدول 12. معرف های مربوط به سنجش مضمون مشارکت

معرف	مضمون سازمان دهنده
مشارکت سیاسی	مشارکت
مشکلات حقوق بشر	
همکاری اجتماعی	
همکاری بر اساس دانش محوری	

مدل عاملی مضمون سازمان دهنده آگاهی به صورت مدل عاملی مرتبه اول تدوین گردید، برآوردهای مربوط به این مدل شامل شاخص های کلی برازش و پارامترهای اصلی (بارهای عاملی معرف ها) در زیر گزارش شده است:

شکل 4. مدل عاملی مرتبه اول مضمون مشارکت

جدول 13: شاخص های ارزیابی مدل عاملی مشارکت

شاخص	درجه آزادی	کای اسکوئر نسبی	شاخص برازش تطبیقی	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد	شاخص برازش هنجار شده
مقدار	374	3/19	0/84	0/60	0/07	0/74

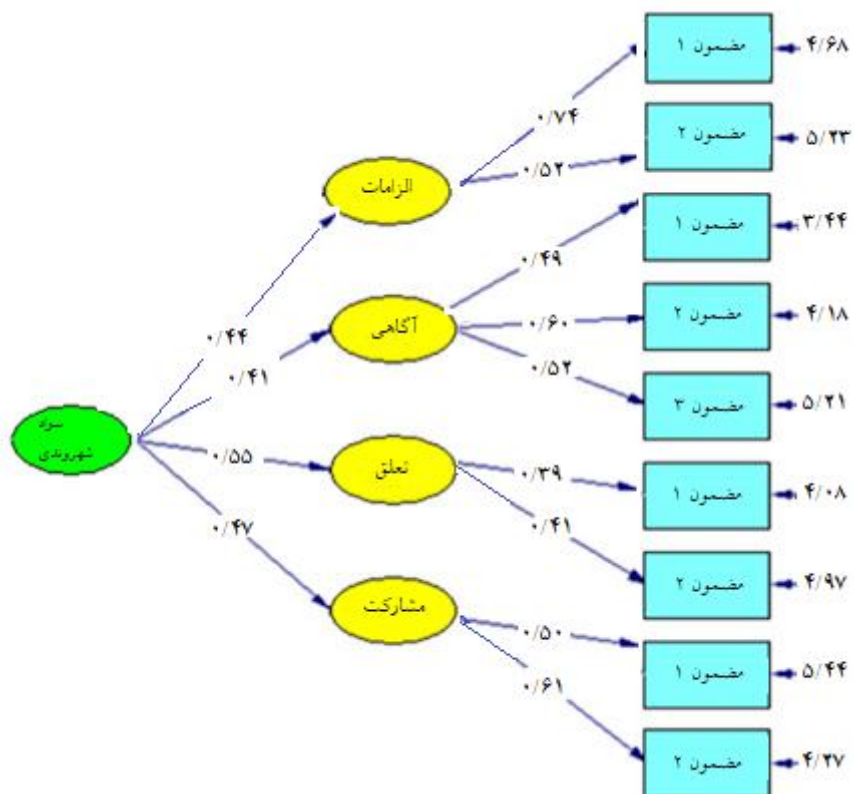
شاخص های ارزیابی کلیت مدل عاملی در مجموع بیانگر این است که برازش داده ها به مدل برقرار است، به عبارت دیگر همه شاخص ها در دامنه مطلوب و دلالت بر مطلوبیت مدل عاملی مضمون مشارکت دارند.

جدول 14. مقادیر بارهای عاملی مشارکت

معرف	بارعاملی	مقدار بحرانی	سطح معناداری
مشارکت سیاسی	0/39	3/79	0/001
مشکلات حقوق بشر	0/5	3/61	0/001
همکاری اجتماعی	0/48	3/28	0/001
همکاری بر اساس دانش محوری	0/44	2/77	0/001

مقادیر برآورد شده در جدول بالا بیانگر این است که بارهای عاملی مربوط به همه معرف های مضمون آگاهی در وضعیت مطلوبی هستند به عبارت دیگر همبستگی مضمون آگاهی با معرف های این مضمون در حد متوسط به بالا برآورد می شوند و در نتیجه ابزار سنجش دارای اعتبار عاملی است.

مدل عاملی مؤلفه های سواد شهروندی به صورت یک مدل عاملی مرتبه دوم تدوین گردید، برآوردهای مربوط به این مدل شامل شاخص های کلی برازش و پارامترهای اصلی (بارهای عاملی مضامین فراگیر و سازمان دهنده) در زیر گزارش شده است:

شکل 4. مدل عاملی مرتبه دوم مؤلفه های سواد شهروندی

جدول 15. شاخص های ارزیابی مدل عاملی مؤلفه های سواد شهروندی

شاخص	درجه آزادی	کای اسکوئر نسبی	شاخص برازش تطبیقی	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد	شاخص برازش هنجار شده
مقدار	371	3/44	0/81	0/63	0/09	0/91

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش 261

شاخص های ارزیابی کلیت مدل عاملی در مجموع بیانگر این است که برآزش داده ها به مدل برقرار است، به عبارت دیگر همه شاخص ها در دامنه مطلوبیت و دلالت بر مطلوبیت مدل عاملی مؤلفه های سواد شهروندی دارند.

جدول 16. مقادیر بارهای عاملی مؤلفه های سواد شهروندی

مضامین فراگیر	بار عاملی	مقدار بحرانی	سطح معنی داری	مضامین سازمان دهنده	بار عاملی	مقدار بحرانی	سطح معنی داری
الزامات	0/44	5/39	0/001	مضمون 1	0/74	4/68	0/001
				مضمون 2	0/52	5/23	0/001
آگاهی	0/41	4/68	0/001	مضمون 1	0/49	3/44	0/001
				مضمون 2	0/60	4/18	0/001
				مضمون 3	0/52	5/21	0/001
تعلق	0/55	4/95	0/001	مضمون 1	0/39	4/08	0/001
				مضمون 2	0/41	4/47	0/001
مشارکت	0/47	5/32	0/001	مضمون 1	0/50	5/44	0/001
				مضمون 2	0/61	4/27	0/001

مقادیر برآورد شده در جدول بالا بیانگر این است بارهای عاملی مربوط به همه مضامین فراگیر و سازمان دهنده مفهوم سواد شهروندی در وضعیت مطلوبی قرار دارند، به عبارت دیگر همبستگی مفهوم سواد شهروندی با مضامین فراگیر و سازمان دهنده در حد بالا برآورد می شوند و در نتیجه ابزار سنجش از این مفهوم از اعتبار عاملی برخوردار است.

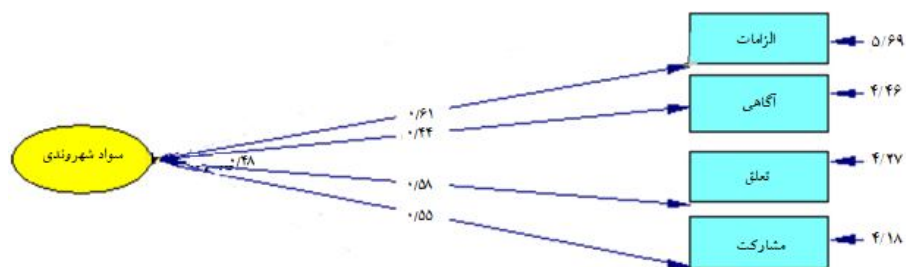
سؤال سوم: آیا الگوی مناسب سواد شهروندی مطلوب در دانش آموزان مقطع متوسطه از اعتبار لازم برخوردار است؟

مفهوم سواد شهروندی از طریق ابعاد و مضامین پایه زیر مورد سنجش قرار گرفته است

جدول 17. ابعاد و مضامین پایه سواد شهروندی

مفهوم	مضامین پایه
مؤلفه های سواد شهروندی	الزامات شهروندی
	آگاهی
	تعلق
	مشارکت

مدل عاملی مؤلفه های سواد شهروندی به صورت مدل عاملی مرتبه دوم تدوین گردید، برآوردهای مربوط به این مدل، شامل شاخص های کلی برازش و پارامترهای اصلی در زیر گزارش شده است:

شکل 5. مؤلفه های سواد شهروندی و مدل نهایی

جدول 18. شاخص های ارزیابی مدل عاملی مؤلفه های سواد شهروندی

شاخص	درجه آزادی	کای اسکور نسبی	شاخص برازش تطبیقی	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد	شاخص برازش هنجار شده
مقدار	325	3/25	0/90	0/72	0/08	0/88

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش 263

شاخص های ارزیابی کلیت مدل عاملی در مجموع بیانگر این است که برآزش مدل برقرار است به عبارت دیگر همه شاخص ها در دامنه مطلوب و دلالت بر مطلوبیت مدل عالی مؤلفه های سواد شهروندی دارند.

جدول 19. مقادیر بارهای عاملی مؤلفه های سواد شهروندی

مضامین فراگیر	بار عاملی	مقدار بحرانی	سطح معنی داری	مضامین سازمان دهنده	بار عاملی	مقدار بحرانی	سطح معنی داری
سواد شهروندی	0/61	5/69	0/001	الزامات شهروندی	0/61	5/25	0/001
				آگاهی			
				تعلق			
				مشارکت			

مقادیر برآورد شده در جدول بالا بیانگر این است که بارهای عاملی مربوط به ابعاد و مضامین سازمان دهنده مؤلفه های سواد شهروندی در وضعیت مطلوبی قرار دارند به عبارت دیگر همبستگی مؤلفه های سواد شهروندی با ابعاد و مفاهیم سازمان دهنده در حد بالا برآورد می شوند و نتیجه ابزار سنجش از اعتبار عاملی برخوردار است.

بحث و نتیجه گیری

شاخص های ارزیابی کلیت مدل عاملی در مجموع بیانگر این است که برآزش مدل برقرار است به عبارت دیگر همه شاخص ها در دامنه مطلوب و دلالت بر مطلوبیت مدل عالی مؤلفه های سواد شهروندی دارند مقادیر برآورد شده در جدول بیانگر این است که بارهای عاملی مربوط به ابعاد و مضامین سازمان دهنده مؤلفه های سواد شهروندی در وضعیت مطلوبی قرار دارند به عبارت دیگر همبستگی مؤلفه های سواد شهروندی با ابعاد و مفاهیم سازمان دهنده در حد بالا برآورد می شوند و نتیجه ابزار سنجش از اعتبار عاملی برخوردار است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش های جمالی تازه کند و همکارانش (1392) با عنوان بررسی جایگاه مؤلفه های تربیت

شهروندی در محتوای برنامه درسی علوم اجتماعی دوره متوسطه و پژوهش ریسکا¹ و همکاران (2019) با عنوان تقویت سواد شهروندی در حفظ یادگیری دانش آموزان در صنعت و پژوهش دیوی² و همکاران (2019) با عنوان مفهوم سواد انسانی به عنوان راهبرد سواد شهروندی برای تقویت شخصیت دانش آموزان در عصر حاضر و پژوهش ناوارو و فرناندز³ (2015) با عنوان آموزش شهروندی در برنامه های درسی اروپا و پژوهش منطبق است.

در تبیین نتایج به دست آمده می توان بیان داشت سواد شهروندی نقش مهمی در تلاش برای ایجاد جوان شایسته و شهروندان هوشمند (شهروندی هوشمند و خوب) دارد به عنوان یکی از مهم ترین موارد در حال توسعه تمدن در اندونزی، آموزش چگونگی آموزش سواد شهروندی به آموزگاران است که به پرورش اخلاقی نسل جوان کمک می کند سواد شهروندی به آموزش نوآوری و توسعه نیاز دارد هر توسعه یادگیری و نوآوری باید به تنظیم مهارت های دیجیتال سواد انسانی، که باید به ارزش های شخصیت های ملی برای افراد محسوب شود. مفهوم سواد انسانی می تواند یکی از راهبردهای جایگزین در آموزش سواد شهروندی برای تقویت دانش آموزان باشد. شخصیت اخلاقی، ارزش شخصیت کشور حداقل باید به دانش آموزان یکپارچه فعالیت های یادگیری برای ایجاد شهروندان عالی آموزش داده شود. ادغام ارزش های شخصیت ملی به فعالیت های یادگیری به معنای یکپارچه سازی، ترکیب و استفاده از ارزش های خوب و حقیقت برای ایجاد، توسعه و پرورش شخصیت یا شخصیت دانش آموزان با توجه به هویت ملی و استراتژی را می توان با اجرای روش شفاف سازی ارزش اجرا کرد (لوی⁴، 2020). مطالعه موردی در رومانی دریافتند که معلمان قادر به استاد تکنیک روشن شدن ارزش و با موفقیت آن را در کلاس درس خود را اعمال می شود. آنها ارزش برنامه های آموزشی آنها و مایل به کسب اطلاعات جدید و مهارت در مورد آموزش و پرورش اخلاقی است. آنها یک منبع واقعی از اجرای برنامه ها به اخلاقی آموزش و

---

¹ - Riskah

² - Dewi

³ - Navarro & Fernandez

⁴ - Lowy

طراحی الگوی مؤلفه های سواد شهروندی در آموزش و پرورش 265

پرورش به طور موثرتری مشاهده می شود. هر دو معلم و دانش آموزان در توافق بودند که کمک به ایجاد محیط یادگیری و انگیزه بیشتر در آنها است. بیشتر شهروندان با سواد بیشتر به احتمال زیاد: قادر به شناسایی مسائل سیاسی که مهم ترین آنها از چگونگی برقراری سیاسی مثبت آگاه باشند تغییر اتفاق می افتد. بیشتر شهروندان با سواد بیشتر یا کمتر احتمال دارد که تحت تاثیر مبارزات منفی و تفرقه قرار گیرند. بیشتر شهروندان با سواد بیشتر و تحمل دیگران و دیدگاه های سیاسی آنها قرار می گیرد بیشتر باز بودن و پذیرش سیاسی مختلف و نمایش ها می تواند منجر به سیاست و نظرات شنیده می شود (یوسفی نیا، 1395).

نظام آموزشی فرصت هایی را برای فراگیرندگان تدارک می بیند تا بتوانند ارزش ها و باورهای مختلف را از دیدگاه های متفاوت مورد آزمون قرار دهند. اینکه شهروندان بتوانند از نقش خود آگاهی یابند و به آن ارج نهند و نیز مشارکتی فعال در مصالح ملی داشته باشند، دلیل محکمی برای این موضوع است که نظام آموزشی باید در زمینه شهروندی به آموزش افراد مبادرت ورزد. شهروندی امری نیست که بعد از فراغت از مدرسه اتفاق بیفتد، بلکه در رفتارها و تعاملات روزانه آموخته و تمرین می شود و بهترین مکان برای تمرین شهروندی مدرسه است. به عبارت دیگر، مسئولیت اصلی پرورش و تقویت ارزش ها و مهارت های شهروندی بر دوش نظام آموزش و پرورش است.

منابع

شیخ زاده تکابی، محسن. حیدری موصلو، مهدی و بهرامی، کمال (1394). **بررسی میزان توجه به مؤلفه های تربیت شهروندی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران**، اولین کنفرانس بین المللی علوم انسانی با رویکرد بومی - اسلامی و تأکید بر پژوهش های نوین.

جمالی تازه کند، محمد. طالب زاده نوبریان، محسن و ابوالقاسمی، محمود (1392). تحلیل جایگاه مؤلفه های تربیت شهروندی در محتوای برنامه درسی علوم اجتماعی دوره متوسطه، **نشریه پژوهش در برنامه ریزی درسی**، 2 (2): 19-1.

سند تحول بنیادین (1390). **سند تحول بنیادین**، تهران: انتشارات شورای انقلاب فرهنگی.

فتحی، محمدرضا و سعادت مند، زهره. (1394). **تربیت شهروندی در دانش آموزان ابتدایی**، کنفرانس علمی پژوهشی راهکارهای توسعه و ترویج آموزش علوم در ایران.

یوسفی نیا، امیرحسین. (1395). بررسی مراحل آموزش شهروندی در جهت رسیدن به جامعه ای پویا، **مطالعات حقوق شهروندی**، 3 (2): 299-320.

- باباخانی، سجاد. (1401). بررسی رویکردها و اهداف تربیت شهروندی در نظام آموزش و پرورش ایران، **دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی**، 12 (1): 40-53.
- جمال الدین، صمدی. ایزدی، انصاریان و رستمی بشمینی، علی. (1401). فراترکیبی بر الگوی تربیت شهروندی اسلامی مبتنی بر پژوهش های تجربی، **فصلنامه علمی تربیت اسلامی**، 4 (1): 59-73.
- کریبی، امیر و رحمتی، ریاب. (1401). فراتحلیل مطالعات تربیت شهروندی در آموزش و پرورش ایران، **پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی**، 3 (2): 129-159.
- گرمایی مظاهری، حسن. (2022). ارزیابی سطح تربیت شهروندی دانش آموختگان دانشگاه فرهنگیان (مطالعه موردی: پردیس حکیم فردوسی)، **پویش در آموزش علوم انسانی**، 2 (4): 45-58.
- موسوی، سیده جنت. قلتاش، عباس و اصفیان، فرزانه. (1401). سنتز پژوهشی مؤلفه های آموزش حقوق شهروندی در دوره ابتدایی بر اساس اسناد بالادستی ایران و مطالعات بین الملل، **تفکر و کودک**، 14 (1): 37-55.
- Kemendikbud, H. (2016), **Memperkuat Literasi Negeri**, Jakarta: Biro Komunikasi dan Layanan Masyarakat (BKLM), Kemendikbud.
- Raharjo. G. (2018), **Urgensi Civic Literacy Bagi Generasi Milenial. Surakarta**. Disampaikan Seminar Nasional PPKn FKIP UNS.
- Dewi I. S., Triana R., Moh. M. (2019), The Concept of Human Literacy as Civics Education Strategy to Reinforce Students' Character in the Era of Disruption. **Advances in Social Science, Education and Humanities Research**, 397:1132-1141.
- Riska, A., Saputri, M, & Triyanto, W. (2019), Reinforcing Civics Literacy in Sustaining Students' Learning in the Industrial Era 4.0. **Universal Journal of Educational Research**, 7(9):36-43 .
- Ivy, J; Kelley, R; Cook, K., Thomas, K. (2020), Incorporating Cyber Principles into Middle and High School Curriculum Peer, **International Journal of Computer Science Education in Schools**, 4(2): 36-52.
- Navarro-Medina, E. & de-Alba-Fernandez, N. (2015), Citizenship Education in the European Curricula, **Social and Behavioral Sciences**, 197: 45 – 49.
- Porteghal, A .(2014), New Literacies for Digital Citizenship, **Contemporary Educational Technology**, 4(2): 126-137.
- Putnam, M. (2016), Pendidikan Kewarganegaraan Untuk Membangun Wawasan Global Warga Negara Muda, **Journal Cakrawala Pendidikan**, 33 (3): 78- 103.
- Stolle. F.E & Gidengil. D (2010), **Citizenship and citizenship education**, Canada in an international context.
- Adeyemi. J.O. (2018), Navigating Israeli citizenship: how do Arab-Palestinian teachers civilize their pupils? **Race Ethnicity and Education**, 22(3): 391-409.

Designing a model of citizenship literacy components in education

*Quarterly Journal of Educational Leadership
& Administration
Islamic Azad University Garmsar Branch
Vol.17, No 2, summer2023, No.64*

Designing a model of citizenship literacy components in education Seyed Ali Saadati, Mahboobeh Soleiman Poor Omran, Roya Afrasiabi

Abstract:

Purpose: This research was conducted with the purpose of designing a model of citizenship literacy components in education.

Method: This research is applied in terms of the type of purpose, and in terms of the research method, it is mixed. In the qualitative phase, the dimensions and components of citizenship literacy were collected by in-depth study of sources (including scientific books and related articles) and interviews with experts. Statistical sample in the qualitative section, considering the saturation law, 30 education experts in North Khorasan province were selected as a statistical sample. In the quantitative part of the sampling method, it was stratified random which was selected from different groups of education and training, managers, teachers of education and training and faculty members in North Khorasan province, whose number is 12652 people, the sample size is 375 according to Cochran's formula. people were calculated. In the data analysis, the method of structural equation modeling was used by Lisrel software, and at the same time, multiple regression analysis, correlation coefficient and factor analysis were used to do this, SPSS24 and AMOS16 software were used.

Findings: The findings showed that the requirements of citizenship, awareness, belonging and participation are the components of citizenship literacy and the investigated model has a good fit.

Conclusion: From the obtained results, it can be concluded that the components of citizenship literacy can be useful in improving the state of education.

Keywords: citizenship literacy, citizenship requirements, awareness, belonging and participation.